

De Huiszwaluw

Aan het onderzoek van de Huiszwaluw (*Delichon urbica*) werkten ruim 90 mensen mee. Het voorkomen van de soort is op een kaart ingetekend. Tamelijk grote delen van ons land zijn zoals op de kaart is te zien, niet in het onderzoek betrokken. Vanwege de enigszins onregelmatige verspreiding is het niet mogelijk om de gevonden aantallen voor bepaalde gebieden te gebruiken om de aantallen te schatten van streken die niet zijn onderzocht. Ook in gecontroleerde delen van het land zijn zeker niet altijd alle nesten gevonden.

Het onderzoek zal nog een jaar, dus in 1967, worden voortgezet. Het zou mooi zijn als nu ook in de gebieden die in 1966 blanco zijn gebleven, geteld kon worden. Maar ook in de al bekende gebieden zal de telling herhaald moeten worden. Dit is nodig omdat de aantallen Huiszwaluwen per gebied of dorp van jaar op jaar sterk kunnen wisselen. Verschillende waarnemers spreken over deze schommelingen. Om die reden zijn in dit artikelje ook geen literatuurgegevens verwerkt.

Totaal zijn in 1966 ruim 7000 bewoonde nesten geteld. Verder werden nog totaal honderden Huiszwaluwen gezien zonder dat naar nesten gezocht kon worden. Deze vogels zullen ook nog wel een paar honderd broedparen vertegenwoordigen.

De beste telperiode ligt tussen half juni en eind augustus. Toch werden ook wel nesten geteld vanaf eind mei, maar de Huiszwaluw broedt dan nog zeker niet op volle aantalssterkte. Ook werden nog nesten in het eerste septemberdekade gevonden. In die tijd hebben veel zwaluwen de broedplaatsen al verlaten en kan men er niet helemaal zeker van zijn dat de nesten ook daadwerkelijk bewoond waren. Overigens lijkt het verstandig om bij het vinden van kolonies niet te wachten tot men zeker weet of alle nesten op de controledatum ook werkelijk bewoond zijn. Men telde alle nesten dus gewoon mee; misschien zijn de oude vogels net wat langduriger weg, misschien zijn de jongen al uitgevlogen en staat het nest leeg.

In sommige Huiszwaluwnesten gaan Huismussen broeden. Het is niet waarschijnlijk dat deze factor een belangrijke nadelige invloed heeft op de stand van de zwaluw.

De aantallen broedparen per provincie zijn hieronder gegeven, waarbij de drie IJsselmeerpolders afzonderlijk zijn genoteerd: Groningen 394, Friesland 463, Drente 239 plus vele, Overijssel 690, Noordoostpolder 210, Gelderland 910, Oostelijk Flevoland 286, Utrecht 244, Noord-Holland 1145, Wieringermeer 550, Zuid-Holland 253, Zeeland 353, Noord-Brabant 418, Limburg 872. Totaal ruim 7000.

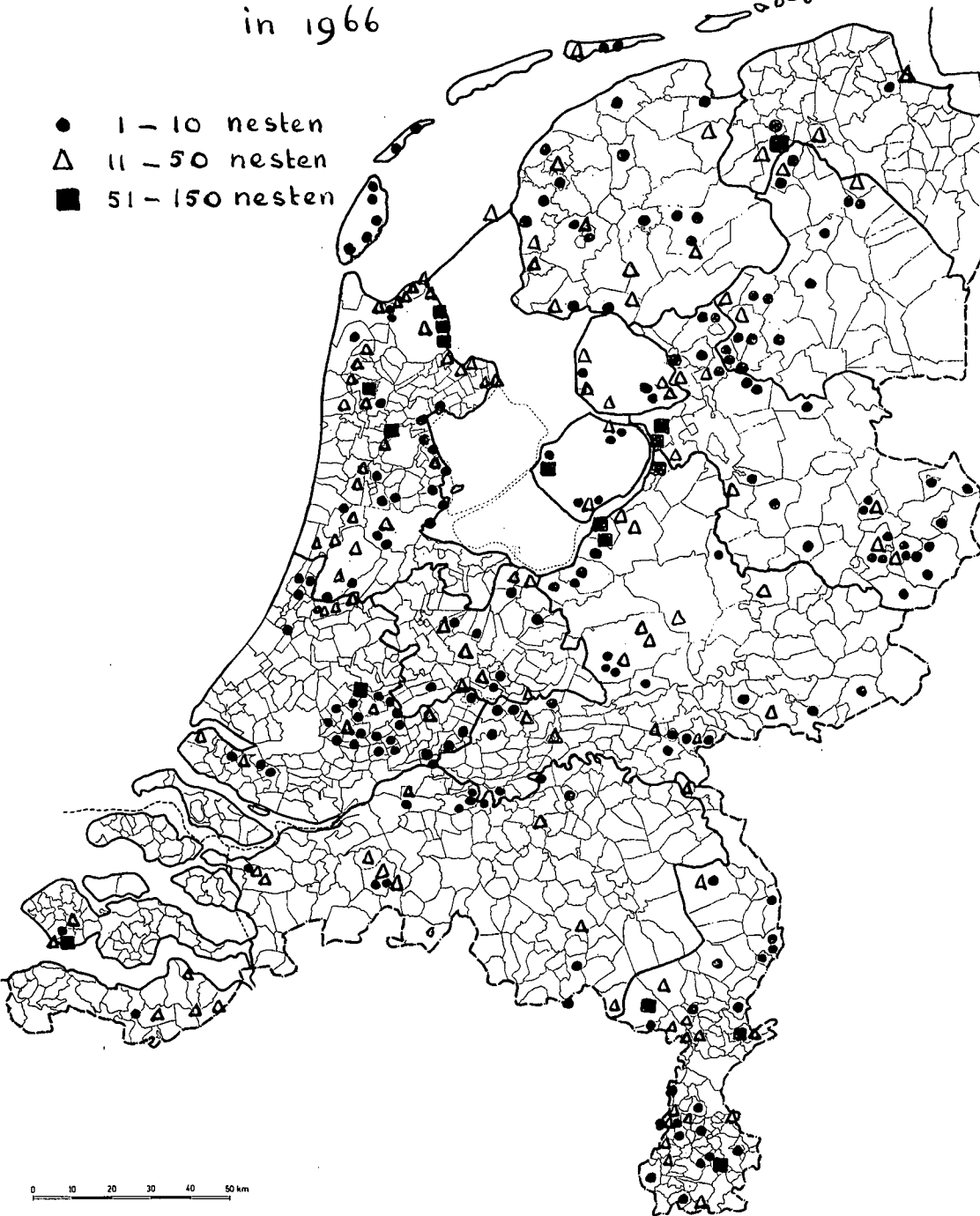
De volledigste tellingen werden waarschijnlijk gedaan in Oostelijk Flevoland, Noord-Holland, de Wieringermeerpolder, Noordwest-Overijssel, de Noord-Veluwerand en in Midden- en Zuid-Limburg. Ook verschillende andere gebieden werden zeer goed gecontroleerd.

De Huiszwaluw broedt meestal in kleinere of grotere concentraties. Bij de keus van de nestplaats heeft de soort zich sterk bij de mens aangepast. In Nederland worden alle nesten gevonden aan huizen, gemalen, fabrieken en andere bouwwerken. De nestplaats moet beschut zijn tegen regen. Dakranden en overkragende betonranden bieden zeer goede nestelgelegenheid. De concentraties die veelal uit enige tot enige tientallen vogels bestaan, kunnen vaak over meerdere huizen verspreid zijn, vooral als onder veel daken maar voor één nest plaats is. Dat is bij de huizen waar geen horizontale balken onder de dakrand uitsteken meestal het geval. Dan zit het nest bijna steeds in de nok. Zijn de balkuitsteeksels er wel, dan zijn meer nesten onder één dakrand te verwachten, omdat een balk een goede steun voor een nest oplevert.

Wij willen het woord kolonie voorlopig reserveren voor de concentraties waarbij de nes-

De Huiszwaluw, *Delichon urbica* in 1966

- 1 - 10 nesten
- △ 11 - 50 nesten
- 51 - 150 nesten

Overzicht van de thans bekende broedplaatsen van de Huiszwaluw.

De tekens zijn vaak op de juiste plaats gezet. Dat kon echter niet altijd. Door combinatie van tekens is geprobeerd het juiste aantal nesten van grotere concentraties en kolonies enigszins te benaderen; voor de 64 nesten aan gemaal Lovink bij Harderwijk zijn een driehoek en twee stippen gebruikt, voor de 216 nesten te Harderwijk twee vierkanten, voor de 209 nesten rond Vlissingen een vierkant, een driehoek en een stip enz.

ten ook inderdaad dicht bij elkaar (vaak tegen elkaar aan) aan een huis of gebouw zijn bevestigd.

Vrij veel nesten worden gebouwd aan nieuwe woonhuizen. De zwaluwen komen soms tegelijk met de eerste menselijke bewoners. Rieten daken zijn niet gunstig, behalve als er onder het riet nog een houten rand loopt. In bepaalde agrarische gebieden zoals in Drente bouwen de vogels hun nesten dan ook niet aan de oude boerderijen met rieten daken, maar b.v. aan de nieuwe woonhuizen die er in de dorpen gebouwd zijn.

Grote kolonies van tientallen nesten komen niet veel voor. Toch broeden 1350 van de 7000 paren in kolonies van 25 of meer nesten. De grootste kolonies zijn: Strokartonfabriek Oostwold (Gr.) 200, gemaal Wortman, Lelystad 141, gemaal Smeenge, Vollenhove 79, Delden 78, boerderijen Wieringermeer 77 en 60, gemaal Oldebroek 67 en gemaal Lovink, Harderwijk 64 nesten.

Wanneer we de populatiedichtheid van een bepaald gebied als geheel bekijken vallen de grote concentraties op rond het IJsselmeer, bij de randmeren in Twente, ten noorden van Alkmaar, ten zuiden van Utrecht, in de omgeving van Vlissingen en in het midden en zuiden van Limburg.

Er wordt wel eens beweerd, dat de zwaluwen enigszins gebonden zijn aan streken met veel water. Het zou kunnen dat daar de voedselvoorraden (muggen en kleine vliegen) naar verhouding bijzonder groot zijn. De kaart toont dat van die binding wel iets waar kan zijn, maar generaliseren mogen we niet, want de Huiszwaluw komt ook veel voor in streken die tot de 'drogere' van ons land behoren.

Aan de verspreiding van de Huiszwaluw zitten natuurlijk nog heel wat meer problemen vast. Bestaat er b.v. een binding met bepaalde grondsoorten (nestmateriaal!)? Na het tweede onderzoekjaar dacht ik aan dergelijke en andere zaken wat meer aandacht te schenken.

Meer dan de Boerenzwaluw komt de Huiszwaluw voor in bebouwing met stedelijk karakter. Een echte stadsvogel is hij in Nederland echter niet, wat wel het geval is met vele broedparen in Joego-Slavië, waar ik in een kleinere stad verscheidene bewoonde nesten heb gezien. Verder krijg ik ook de indruk dat de soort in bepaalde andere delen van Europa zoals de Balkan, veel talrijker is dan in ons land.

De Huiszwaluw koloniseert soms zeer snel nieuwe geschikte broedgebieden. Voorbeelden vinden we in Oostelijk Flevoland. Even snel als hij ergens kan verschijnen, kan hij ook plotseling in aantal achteruitgaan of verdwijnen. We kunnen op dit moment dan ook niet zeggen of de Huiszwaluw in aantal ongeveer stabiel blijft of duidelijk voor- of achteruit gaat. Afgaande op verschillende berichten van medewerkers zou het laatste misschien het waarschijnlijkste zijn. Maar we kunnen dat pas aantonen als de telling na een jaar of tien weer herhaald zou worden.

De uitwerpselen van de vogels kunnen de mensen wel eens last bezorgen. Men spijktert dan een plankje onder de nesten tegen de muur en een enkele keer worden er wel eens nesten afgestoten als de vogels nog aan het bouwen zijn. Verreweg de meeste mensen die Huiszwaluwen aan de woning hebben, dragen ze een goed hart toe. Het moet dan ook een prachtig gezicht zijn, een troep van deze vogeltjes rond het huis te hebben.

Het zou van belang zijn volgend jaar eens te letten op broedresultaten in kunstnesten. Het is aan te bevelen eens proberen te nemen met dergelijke nesten, vooral in streken waar de Huiszwaluw schaars voorkomt (misschien wel door gebrek aan nestmateriaal). Graag bedank ik hier nogmaals alle medewerkers. Jammer genoeg is het onmogelijk steeds een persoonlijk antwoord te geven op de verscheidene brieven die daartoe aanleiding geven.

J. Philippona